

449 - وَعَنْ أَيِّ نَحْيٍ عَمْرُو بْنِ عَبْسَةَ - يَفْتَحُ الْعَيْنَ وَالْبَاءَ - السُّلْمَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ وَأَنَا فِي الْجَاهِيلِيَّةِ أَطْهَرُ أَنَّ النَّاسَ عَلَى ضَلَالِهِ، وَأَهُمْ لَيْسُوا عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَعْبُدُونَ الْأَوْثَانَ، فَسَمِعْتُ بِرَجُلٍ يُمَكِّنُهُ يُخْبِرُ أَخْبَارًا، فَقَعَدْتُ عَلَى رَاحْلَتِي، فَقَدِمْتُ عَلَيْهِ، فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْتَخْفِيًّا جُرَاءُ عَلَيْهِ قَوْمُهُ، فَتَلَطَّفْتُ حَتَّى دَخَلْتُ عَلَيْهِ يُمَكِّنَهُ، فَقُلْتُ لَهُ: مَا أَنْتَ؟ قَالَ: «أَنَا نَبِيٌّ» قُلْتُ: وَمَا نَبِيٌّ؟ قَالَ: «أَرْسَلَنِي اللَّهُ» فَقُلْتُ: وَبِأَيِّ شَيْءٍ أَرْسَلَكَ؟ قَالَ: «أَرْسَلَنِي بِصِلَةِ الْأَرْحَامِ، يَكْسِرُ الْأَوْثَانِ، وَأَنْ يُوَحِّدَ اللَّهُ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْءٌ» قُلْتُ: فَمَنْ مَعَكَ عَلَى هَذَا؟ قَالَ: «حُرْ وَعَبْدٌ» وَمَعْهُ يَوْمَئِذٍ أَبُو بَكْرٍ وَبِلَالٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، فَقُلْتُ: إِنِّي مُتَّعْلِمٌ، قَالَ: «إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِعَ ذَلِكَ يَوْمَكَ هَذَا، أَلَا تَرَى حَالَ النَّاسِ؟ وَلَكِنِ ارْجِعْ إِلَى أَهْلِكَ، فَإِذَا سَمِعْتَ بِي قَدْ ظَهَرْتُ أَنْتِي».

قَالَ: فَذَهَبْتُ إِلَى أَهْلِي، وَقَدِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، وَهُنْتُ فِي أَهْلِي، فَجَعَلْتُ أَنْهَبْرُ الْأَخْبَارَ، وَأَسْأَلُ النَّاسَ حِينَ قَدِمَ الْمَدِينَةَ حَتَّى قَدِمَ نَفْرٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ، فَقُلْتُ: مَا فَعَلَ هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي قَدِمَ الْمَدِينَةَ؟ فَقَالُوا: النَّاسُ إِلَيْهِ سِرَاعٌ، وَقَدْ أَرَادَ قَوْمُهُ قَتْلَهُ فَلَمْ يَسْتَطِعُوا ذَلِكَ، فَقَدِمْتُ الْمَدِينَةَ، فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَعْرِفُنِي؟ قَالَ: «تَعْمَ، أَنْتَ الَّذِي لَقِيتَنِي يُمَكِّنَهُ» قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ؛ أَخْبِرْنِي عَمَّا عَلَمْتَ اللَّهُ وَأَجْهَلُهُ، أَخْبِرْنِي عَنِ الصَّلَاةِ؟ قَالَ: «صَلِّ صَلَاةَ الصُّبْحِ، ثُمَّ أَفْصِرْ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ حَتَّى تَرْتَفَعَ؛ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ حِينَ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْبَيْ

شَيْطَانٍ، وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ، ثُمَّ صَلَّى؛ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ، حَتَّى يَسْتَقِلَ الظَّلْلُ بِالرُّسْمِ، ثُمَّ افْصُرْ عَنِ الصَّلَاةِ، فَإِنَّ حِينَئِذٍ تُسْجَرُ جَهَنَّمُ، فَإِذَا أَقْبَلَ الْفَيْءُ فَصَلَّى؛ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ حَتَّى تُصْلَى الْعَصْرُ، ثُمَّ افْصُرْ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى تَعْرُبَ الشَّمْسُ؛ فَإِنَّهَا تَعْرُبُ بَيْنَ قَرِيرَ شَيْطَانٍ، وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ».

قَالَ: فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ؛ فَالْوُضُوءُ حَدِّثْنِي عَنْهُ؟ فَقَالَ: «مَا مِنْكُمْ رَجُلٌ يَقْرِبُ وَضُوءَهُ، فَيَنْمَضِمُ ضُرُّ وَيَسْتَنْشِقُ فَيَنْتَشِرُ إِلَّا حَرَّتْ حَطَّا يَا وَجْهِهِ وَفِيهِ وَحْيَاشِيمِهِ، ثُمَّ إِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ كَمَا أَمْرَهُ اللَّهُ إِلَّا حَرَّتْ حَطَّا يَا وَجْهِهِ مِنْ أَطْرَافِ لِحَيَّتِهِ مَعَ الْمَاءِ، ثُمَّ يَعْسِلُ يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ إِلَّا حَرَّتْ حَطَّا يَا يَدَيْهِ مِنْ أَنَامِلِهِ مَعَ الْمَاءِ، ثُمَّ يَمْسَحُ رَأْسَهُ إِلَّا حَرَّتْ حَطَّا يَا رَأْسِهِ مِنْ أَطْرَافِ شَعْرِهِ مَعَ الْمَاءِ، ثُمَّ يَعْسِلُ قَدَمَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، إِلَّا حَرَّتْ حَطَّا يَا رِجْلَيْهِ مِنْ أَنَامِلِهِ مَعَ الْمَاءِ، فَإِنْ هُوَ قَامٌ فَصَلَّى، فَحَمِدَ اللَّهَ تَعَالَى، وَأَتَنَى عَلَيْهِ وَمَجَدَهُ بِالَّذِي هُوَ لَهُ أَهْلٌ، وَفَرَغَ قَلْبُهُ اللَّهُ تَعَالَى إِلَّا انْصَرَفَ مِنْ حَطِّيَّتِهِ كَهِيَّتِهِ يَوْمَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

فَحَدَّثَ عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ هَذَا الْحَدِيثَ أَبَا أُمَّامَةَ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ أَبُو أُمَّامَةَ: يَا عَمْرَو بْنُ عَبْسَةَ؛ انْظُرْ مَا تَنْهُولُ!! فِي مَقَامٍ وَاحِدٍ يُعْطَى هَذَا الرَّجُلُ؟! فَقَالَ عَمْرُو: يَا أَبَا أُمَّامَةَ؛ لَقَدْ كَبِرْتْ سِيِّ، وَرَقَّ عَظِيمٍ، وَاقْتَرَبَ أَجْلِي، وَمَا يِبِي حَاجَةٌ أَنْ أَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى، وَلَا عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَوْلَمْ أَسْمَعْهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً - حَتَّى عَدَ سَبْعَ مَرَّاتٍ - مَا حَدَّثْتُ أَبْدًا، وَلَكِنِي سَمِعْتُهُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ. رَوَاهُ مُسْلِمٌ [832].

قَوْلُهُ: «جِرَاءُ عَلَيْهِ قَوْمُهُ»: هُوَ يَجْيِمٌ مَضْمُومَةٌ وَبِالْمَدِ عَلَى وَزْنِ عُلَمَاءِ؛ أَيْ: جَاسِرُونَ مُسْتَطِيلُونَ عَيْرُ هَائِيْنَ، هَذِهِ الرِّوَايَةُ الْمَشْهُورَةُ، وَرَوَاهُ الحَمَيْدِيُّ وَغَيْرُهُ: «جِرَاءُ عَلَيْهِ» بِكَسْرِ الْخَاءِ الْمُهْمَلَةِ، وَقَالَ: مَعْنَاهُ غِضَابُ دُوُّوْ عَمِ وَهِمْ، قَدْ عِيلَ صَبَرُهُمْ يِهِ، حَتَّى أَثَرَ فِي أَجْسَامِهِمْ، مِنْ قَوْلِهِمْ: حَرَى

جِسْمُهُ يَحْرُى: إِذَا نَقَصَ مِنْ أَمْ أَوْ عَمِّ وَخَوْهِ، وَالصَّحِيفُ: أَنَّهُ بِالْجَنِّ.

وَقَوْلُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ» أَيْ: نَاجِيَّ رَأْسِهِ، وَالْمُرَادُ: التَّمَثِيلُ، مَعْنَاهُ: أَنَّهُ حِينَئِذٍ يَتَحَرَّكُ الشَّيْطَانُ وَشِيَعْتُهُ، وَيَسْلَطُونَ. وَقَوْلُهُ: «يُقْرِبُ وَضُوءَهُ» مَعْنَاهُ: يُخْضِرُ الْمَاءَ الَّذِي يَتَوَضَّأُ بِهِ. وَقَوْلُهُ: «إِلَّا حَرَّتْ حَطَائِهُ» هُوَ بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ: أَيْ سَقَطَتْ، وَرَوَاهُ بَعْضُهُمْ: «جَرَّتْ» بِالْجَيْمِ، وَالصَّحِيفُ بِالْخَاءِ، وَهُوَ رِوَايَةُ الْجُمْهُورِ. وَقَوْلُهُ: «فَيَسْتَرِ» أَيْ: يَسْتَخْجُ مَا فِي أَنْفِهِ مِنْ أَذْى، وَالنَّثَرُ: طَرَفُ الْأَنْفِ.

449. Абу Нажиҳ Амр ибн Абаса розияллоҳу анхудан ривоят қилинади:

«Жоҳилиятда одамлар залолатда эдилар, улар ҳеч нарсани билмас, бутларга ибодат қилишарди. Бир киши Маккада ҳар хил гаплар айтапти деб эшитиб қолдим. Уловимга ўтиридимда, унинг олдига бордим. Қарасам, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам яшириниб юрар, қавмлари эса у зотга нисбатан кескин муносабатда экан. Мен аста бориб, Маккада ҳузурларига кирдим-да, у зотга: «Сен кимсан?» дедим. У зот: «**Мен Набийман**», дедилар. «Набий нима дегани?» дедим. У зот: «**Аллоҳ мени элчи қилиб юборди**», дедилар. «Сени нима учун юборди?», дедим. «**Аллоҳ мени силаи раҳм қилиш, бутларни синдириш ва Аллоҳни бир деб, Унга ҳеч нарсани шерик қилмаслик учун юборди**», дедилар. «Бу йўлда сен билан бирга кимлар бор?» дедим. У зот: «**Бир ҳур, бир қул**», дедилар. Ўша пайтда у зотнинг ёнларида иймон келтирганлардан Абу Бакр ва Билол бор эди. Шунда: «Мен ҳам сенга эргашаман», дедим. У зот шундай дедилар: «**Хозир бундай қила олмайсан. Менинг, одамларнинг ҳолини кўрмаяпсанми? Сен уйингга қайтгин-да, менинг зоҳир бўлганимни эшитганингда ҳузуримга келгин**». Уйимга қайтдим. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам Мадинага келганларида мен уйда эдим. У зот Мадинага келган пайтлари хабар суриштириб, одамлардан сўрашга тушдим. Бир куни ҳузуримга бир неча Мадиналик кишилар келиб қолишиди. Мен: «Мадинага келган анави одам нималар қиляпти?» дедим. Улар: «Одамлар унинг ҳузурига серқатнов бўлиб қолишиди. Қавми уни ўлдирмоқчи бўлибди, лекин ўлдириша олмабди», дейишди. Мен Мадинага келиб, у зотнинг ҳузурларига кирдим-да, «Эй Аллоҳнинг Расули, мени танияпсизми?» дедим. У зот: «**Ха, сен мен билан Маккада учрашган одамсан**», дедилар. Мен: «Ха, шундай», дедим. Кейин: «Эй Аллоҳнинг Набийси! Мен билмаган, Аллоҳ сизга ўргатган нарсалардан

менга айтинг. Менга намоз ҳақида айтиб беринг», дедим. У зот шундай дедилар: «**Бомдод намозини ўқи. Кейин қуёш чиқиб, кўтарилиб бўлгунича намоз ўқимай тур, чунки қуёш чиқаётганда шайтоннинг икки шохи орасидан чиқади. Ўша пайтда кофирлар унга сажда қилишади.** Кейин то найзанинг сояси йўқолгунча яна намоз ўқийвер, чунки бу намозга шоҳид бўлинади ва ҳозир бўлинади.* Аммо қуёш тиккага келганда намоз ўқимай тур, чунки бу пайтда жаҳаннам қиздирилади. Қачон соя пайдо бўлса, намозни ўқийвер, чунки бу намозга шоҳид бўлинади ва ҳозир бўлинади. Асрни ўқиганингдан кейин қуёш ботгунича намоз ўқимай тур, чунки қуёш шайтоннинг икки шохи орасидан ботади. Ўша пайтда кофирлар унга сажда қилишади». «Эй Аллоҳнинг Набийси, таҳорат-чи, у ҳақда ҳам айтиб беринг», дедим. У зот шундай дедилар: «**Бирингиз таҳорат сувини олиб, оғиз чайқаса ва бурнига сув олиб қоқса, юзи, оғзи ва бурнининг хатолари тушиб кетади. Сўнгра юзини Аллоҳ буюрганидек ювса, юзининг хатолари сув билан соқолининг учларидан тушиб кетади. Кейин қўлини тирсагигача ювса, қўлининг хатолари сув билан бармоқларидан тушиб кетади. Сўнгра бошига масҳ тортса, бошининг хатолари сув билан сочининг учларидан тушиб кетади. Сўнгра икки оёғини тўпифигача ювса, оёғининг хатолари сув билан бармоқларидан тушиб кетади.** Агар у туриб, намоз ўқиб, Аллоҳга ҳамду сано айтса ва Аллоҳни Ўзига муносиб улуғласа, қалбини фақат Аллоҳга қаратса, худди онасидан туғилган кундагидек хатоларидан халос бўлади».

Амр ибн Абаса ушбу ҳадисни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг саҳобалари Абу Умомага айтганида Абу Умома унга: «Эй Амр ибн Абаса, ўйлаб гапир! Кишига бир мақомнинг ўзида шунча (мукофот) бериладими?» деди. Шунда Амр деди: «Эй Абу Умома! Ёшим бир жойга бориб, суякларим мўртлашиб, ажалим яқинлашганда Аллоҳга ва Аллоҳнинг Расулига нисбатан ёлғон гапиришнинг менга нима кераги бор? Агар мен буни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан бир, икки ёки уч мартагина - у етти мартагача санади - эшитганимда бу ҳақда асло гапирмас эдим. Лекин мен буни у зотдан бундан ҳам кўп эшитганман».

И мом Муслим ривояти.

Шарҳ: Ушбу ҳадиси шарифда беш вақт намознинг вақтлари ҳамда нафл намоз ўқиш мумкин бўлмаган вақтлар батафсил баён қилинмоқда. Уларнинг ҳикматлари ҳам баён қилиниши билан бирга, баъзи бир истиснолар ҳам зикр этилмоқда.

«Албатта, намоз шоҳид бўлинган ва ёзилган бўлур»

Яъни, ўша намозга фаришталар шоҳид бўлурлар ва савобини ёзиб қўюрлар.

Бу Зухо намози бўлиб, уни ўқилганда фаришталар ҳозир бўлиб, намоз учун ато этилган ажру мукофотларни ёзишади ва қиёматда гувоҳлик беришади.

Хаттобий раҳматуллоҳи алайҳи:

«Қуёшнинг шайтон шохлари орасидан чиқиши ва жаҳаннамнинг қиздирилиши каби нарсалар ҳис қилиш ва кўриш билан идрок этиб бўлмайдиган нарсалар. Ундоқ нарсаларга иймон келтириш ва улар ҳақида баҳс қилишни тарк этиш лозим», деганлар.

Бундек истилоҳлар мажозий бўлишини олдин ҳам ўрганиб чиққанмиз.

Ҳадисдан олинадиган хulosалар:

- Аллоҳнинг манҳажидан чалғиб, шайтон йўлига ўтган уммат ҳеч ким эмасдир, чунки улар залолат ботқоғига ботиб бўлгандирлар. Ушбу сўзга Аллоҳнинг қуидаги ояти далил бўлади.

«Эй аҳли Китоб, то Тавротга, Инжилга ва сизларга Парвардигорингиз томонидан нозил қилинган барча нарсаларга амал қилмагунингизча, ҳеч қандай нарсада – динда эмассизлар» (Моида сураси, 68-оят).

Жоҳилият даврида яшаганлар Иброҳим ва Исмоил алайҳиссалом олиб келган динни ўзгартириб юбориши. Лекин бир неча нафар кишилар қавмларининг залолатда деб эътиқод қилиб, Иброҳим ва Исмоил алайҳимассаломлардан қолган нарсаларга эргашардилар. Улар ҳанифлар бўлиб, Қисс ибн Соъида Иёдий ва Зайд ибн Амрибн Нуфайллар эди.

- Агар даъватчи заиф ҳолатда бўлиб, шайтон гурӯҳи ва тоғут қўшини томонидан келадиган фитнадан қўрқса, даъватини сир ҳолатда олиб бориши жоиз. Шунинг учун Расулуллоҳ с.а.в. Амр ибн Абасани Қурайшнинг зарари етиб қолишидан чўчиб, ўз қавмига исломни олиб бориб, улар орасида ижро қилиб туришини тавсия қилдилар.

- Расулуллоҳ с.а.в.га қавмиларидан етган озор ва қай даражада у зотни Диндан тўстганининг баёни.

- Илм аҳлидан дин аҳкомларини сўраш маҳбуб экани.

- Аллоҳ пайғамбарларни миллатни бирлаштириш, Якка Аллоҳга ибодат қилиш, Унга бирор нарсани шерик қилмаслик, тоғутни парчалаш, қариндошлар орасида боғланиб, сўзларини бир жойдан чиқариш учун юборгандир. Миллат бирлашмас экан, сўзлари бир жойдан чиқмайди.

- Абу Бакр Сиддиқ ва Билол розияллоҳу анҳумоларнинг фазилатлари, бу иккилари энг биринчилардан бўлиб Исломни қабул қилган кишилардир.

- Аҳли илм қийин вазитга тушиб, фитналаниб турган пайтда унинг хузурига бормай туриш афзаллиги.

- Аҳли илмларнинг ҳолидан хабардор бўлиб, суриштириб туриш.
- Қуёш чиқаётган пайтда, Қуёш заволга келганида ва Қуёш ботаётганида намоз ўқишнинг кароҳияти.
- Кофирларга ўзини ўхшатиш ҳаромлиги, гарчи ўхшатувчи ўзини ўхшатишни қасд қилмаган бўлса ҳам. Чунки Қуёш ботиб ва чиқишида намоз ўқиётган киши кофирларга ўхшашни қасд қилмади. Шу билан бирга мазкур вақтда намоз ўқиш ман этилган.
- Таҳоратнинг фазилати ва у гуноҳларни кетказиб, каффоротга сабаб бўлиши. Албатта бунда таҳорат буюрилгандек амалга оширилиши керак.

Манба: hadis.islom.uz

